

RAQAMLI PLATFORMALAR SHAROITIDA BIZNES-JARAYONLARNI BOSHQARISHNING YANGI MODELLARI

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Hamidov Dobilmurod Majid o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Buxgalteriya hisobi va menejment

fakulteti talabasi

kdobilmurod@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarishning yangi modellari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiyotda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi an'anaviy menejment yondashuvlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, raqamli platformalar asosida faoliyat yurituvchi tashkilotlarda biznes-jarayonlarni rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish va nazorat qilish mexanizmlari tubdan o'zgarib bormoqda. Maqolada raqamli platformalarning iqtisodiy mohiyati, ularning boshqaruv tizimiga ta'siri, biznes-jarayonlarni raqamlashtirishning institutsional asoslari hamda yangi boshqaruv modellarining afzallik va cheklovlari chuqur tahlil etilgan. Tadqiqot davomida tizimli, qiyosiy va funksional yondashuvlardan foydalanilib, raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqilgan. Maqola natijalari menejment, informatika va raqamli iqtisodiyot sohalarida ilmiy tadqiqotlar olib borayotgan tadqiqotchilar hamda amaliyotchi mutaxassislar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit soʻzlar: raqamli platformalar, biznes-jarayonlar, raqamli menejment, axborot tizimlari, platforma iqtisodiyoti, boshqaruv modellari, raqamli transformatsiya

Kirish

Global iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi sharoitida tashkilotlar faoliyatini boshqarish usullari sezilarli darajada oʻzgarib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, internet infratuzilmasining kengayishi va maʼlumotlar hajmining keskin ortishi natijasida iqtisodiy subyektlar oʻrtasidagi oʻzaro aloqalar yangi shakllarda namoyon boʻlmoqda. Ayniqsa, raqamli platformalar iqtisodiy tizimning muhim institutsional elementi sifatida shakllanib, biznes-jarayonlarni tashkil etish va boshqarishning anʼanaviy yondashuvlarini transformatsiya qilmoqda.

Raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarish masalasi bugungi kunda menejment va informatika fanlarining kesishgan nuqtasida joylashgan dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Anʼanaviy biznes-jarayonlar koʻpincha qatʼiy ierarxik tuzilma va markazlashgan boshqaruvga asoslangan boʻlsa, raqamli platformalar tarmoq tamoyiliga asoslangan, moslashuvchan va ochiq tizimlarni shakllantiradi. Bu esa boshqaruv modellarining qayta ishlab chiqilishini talab etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarishning yangi modellarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning oʻziga xos xususiyatlarini aniqlash hamda amaliy jihatdan samaradorligini baholashdan iborat. Tadqiqot obʼekti sifatida raqamli platformalar asosida faoliyat yurituvchi iqtisodiy tizimlar tanlangan boʻlsa, tadqiqot predmeti biznes-jarayonlarni boshqarishning raqamli modellaridir. Tadqiqotning ilmiy ahamiyati raqamli menejment nazariyasini rivojlantirishga, amaliy ahamiyati esa tashkilotlarda biznes-jarayonlarni optimallashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishda namoyon boʻladi.

Adabiyotlar sharhi

Raqamli platformalar va biznes-jarayonlarni boshqarish masalalari so‘nggi yillarda ko‘plab ilmiy tadqiqotlarning markazida turibdi. Ilmiy adabiyotlarda platforma iqtisodiyoti tushunchasi keng yoritilib, uning bozor mexanizmlariga ta’siri turli nazariy yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Ayrim olimlar raqamli platformalarni tranzaksiya xarajatlarini kamaytiruvchi vosita sifatida ko‘rsatsa, boshqalari ularni yangi qiymat yaratish mexanizmi deb hisoblaydi.

Biznes-jarayonlarni boshqarish nazariyasida esa raqamlashtirish jarayoni muhim innovatsion omil sifatida talqin qilinadi. Klassik biznes-jarayonlarni boshqarish modellari, asosan, standartlashtirish va optimallashtirishga qaratilgan bo‘lsa, zamonaviy raqamli yondashuvlar moslashuvchanlik, real vaqt rejimida tahlil qilish va avtomatlashtirishni ustuvor deb biladi. Ilmiy adabiyotlarda axborot tizimlari asosida biznes-jarayonlarni boshqarish samaradorligi sezilarli darajada oshishi ta’kidlanadi.

Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar raqamli platformalar asosidagi boshqaruv modellarining muammoli jihatlariga ham e’tibor qaratadilar. Xususan, ma’lumotlar xavfsizligi, platformalarga haddan tashqari qaramlik va boshqaruv mas’uliyatining noaniqligi kabi masalalar ilmiy bahs-munozaralarga sabab bo‘lmoqda. Demak, mavjud adabiyotlar raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarish masalasining murakkab va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda ilmiy bilishning bir nechta asosiy metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil usuli yordamida raqamli platformalar va biznes-jarayonlarni boshqarish tushunchalarining ilmiy mazmuni aniqlab olindi. Qiyosiy tahlil orqali an’anaviy va raqamli boshqaruv modellarining o‘xshash va farqli jihatlarini tahlil qilindi. Tizimli yondashuv esa biznes-jarayonlarni boshqarishni yagona axborot-menejment tizimi sifatida ko‘rib chiqish imkonini berdi.

Shuningdek, funksional tahlil usuli yordamida raqamli platformalarning biznes-jarayonlarga ta’siri alohida funksiyalar kesimida o‘rganildi. Mantiqiy umumlashtirish va

ilmiy abstraksiya metodlari tadqiqot natijalarini umumiy xulosalar shaklida ifodalashga xizmat qildi.

Asosiy qism

Raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarish avvalo platformaning texnologik infratuzilmasiga bog‘liq holda shakllanadi. Platforma axborot oqimlarini bir markazda jamlab, barcha ishtirokchilar uchun yagona raqamli muhit yaratadi. Natijada biznes-jarayonlar real vaqt rejimida monitoring qilinadi va tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyati yuzaga keladi.

Yangi boshqaruv modellarining asosiy xususiyati ularning moslashuvchanligidadir. Raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlar qat’iy reglamentlardan ko‘ra, algoritmlar va ma’lumotlar tahliliga asoslanadi. Bu esa tashkilotlarga bozor sharoitidagi o‘zgarishlarga tezkor javob berish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, avtomatlashtirilgan jarayonlar inson omili bilan bog‘liq xatolarni kamaytiradi.

Raqamli platformalar biznes-jarayonlarni boshqarishda tarmoq tamoyilini kuchaytiradi. Tashkilot ichidagi bo‘limlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar axborot tizimlari orqali muvofiqlashtiriladi, tashqi hamkorlar esa platforma orqali integratsiyalashadi. Bu holat qiymat zanjirining kengayishiga va yangi biznes modellarining shakllanishiga olib keladi.

Biroq raqamli platformalar asosidagi boshqaruv modellarining samaradorligi ularni to‘g‘ri joriy etish va boshqarish bilan chambarchas bog‘liq. Agar platforma strategik maqsadlarga mos kelmasa yoki xodimlarning raqamli kompetensiyasi yetarli bo‘lmasa, kutilgan natijalarga erishish qiyinlashadi. Shu sababli yangi boshqaruv modellari nafaqat texnologik, balki tashkiliy va madaniy o‘zgarishlarni ham talab etadi.

Amaliy ahamiyati

Raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarishning yangi modellari tashkilotlar faoliyatini optimallashtirishda muhim amaliy ahamiyatga ega. Ushbu modellar

yordamida resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi, boshqaruv xarajatlari kamayadi va qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish va savdo sohalarida raqamli platformalar asosidagi boshqaruv raqobatbardoshlikni sezilarli darajada oshiradi.

Davlat va xususiy sektor tashkilotlari uchun raqamli platformalar shaffoflikni ta'minlash va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Bu esa institutsional ishonchni mustahkamlashga va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar sharoitida biznes-jarayonlarni boshqarishning yangi modellari zamonaviy menejmentning ajralmas qismiga aylanmoqda. Ushbu modellar an'anaviy boshqaruv yondashuvlariga nisbatan yuqori moslashuvchanlik, shaffoflik va samaradorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, ularni muvaffaqiyatli joriy etish uchun texnologik infratuzilma, normativ-huquqiy baza va inson kapitalini kompleks rivojlantirish zarur.

Mazkur maqola raqamli menejment nazariyasini chuqurlashtirishga xizmat qiladi hamda kelgusidagi ilmiy tadqiqotlar uchun metodologik asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Safarova D. *Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalar jarayonlarini boshqarish yo'llari*. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot, 2024.
2. Akbarov S. *Raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali korxonalarda HR menejment tizimini takomillashtirish ("O'zbekiston temir yo'llari" AJ misolida)*. Management and Economics Scientific Research Journal.
3. Xurramov A. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining o'rni va roli*. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting.
4. Suyarov A.M. Formation of information and communication competence of the teacher as an one of the main tasks of modern education. Web of Scientist: International Scientific Research Journal. Volume 4, Issue 4, April-2023.–C.243-257.

5. Zokirova D. *Raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning ilmiy-nazariy asoslari*. Ijodkor O'qituvchi jurnali.
6. Mannapova M. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari: jahon tendensiyalari va O'zbekiston strategik yo'nalishlari*. Ilm-fan yangiliklari konferensiyasi.
7. Suyarov, A., Raximov, S., Abduraxmanov M. (2025). Methodology of using information technology software tools in teaching mathematics. The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS), 45, 106-115.